

ÜMUMMİLLİ LİDER HEYDƏR ƏLİYEV AZƏRBAYCAN MULTİKULTURALİZMİN SİYASİ BANISI KİMİ

Xülasə: Ümummilli lider Heydər Əliyevin rəhbərliyi altında Multikulturalizm Azərbaycanda əsrlərdən bəri formalaşan, eyni zamanda ictimai-bədii, psixoloji-mənəvi müstəvidən kənara çıxmayan dəyərlər toplusu kimi, xüsusilə sovet ideologiyasının hökmranlıq etdiyi illərdə kifayət qədər systemsiz mahiyyətə malik idi. Bu gün Azərbaycan öz multikulturalizm modelini dünyaya təqdim etməkdədir. Azərbaycanın bu sahədəki təcrübəsi kifayət qədər zəngindir və qədim tarixə malikdir. Tarixən müxtəlif etno-mədəni qrupların və dini konfessiyaların birgə yaşadığı məkan olan ölkəmizdə siyasi multikulturalizmin banisi ulu öndər Heydər Əliyevdir. Heydər Əliyev ikinci dəfə xalqın dəvəti ilə hakimiyyətə qayıdırdı, sonra Azərbaycanı nəinki vətəndaş müharibəsindən qurtardı, eyni zamanda ölkəmizdə mövcud olan bütün milli azlıqları vahid azərbaycançılıq ideologiyası ətrafında birləşdirdi.

Açar sözlər: multikulturalizm, humanizm, tolerantlıq, çoxmədəniyyətlik, din, ənənəvi

Azərbaycan humanizm və tolerantlıq prinsiplərinə sadıq olan bir dövlətdir. Burada müxtəlif xalqların, dinlərin və mədəniyyətlərin nümayəndələri sülh və dostluq şəraitində yaşayırlar. Azərbaycanda həyata keçirilən multikulturalizm dövlət siyasəti millətlərarası münasibətlərin inkişafı və qorunub saxlanılmasına yönəldilmişdir.

Ümummilli lider Heydər Əliyevin rəhbərliyi altında Multikulturalizm Azərbaycanda əsrlərdən bəri formalaşan, eyni zamanda ictimai-bədii, psixoloji-mənəvi müstəvidən kənara çıxmayan dəyərlər toplusu kimi, xüsusilə sovet ideologiyasının hökmranlıq etdiyi illərdə kifayət qədər systemsiz mahiyyətə malik idi. “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanından, şifahi və yazılı ədəbiyyatımızdan keçən bariz nümunələr uzaq keçmişdən bu günümüzdək multikultural ənənələrin mövcudluğunu aşkar şəkildə sübut edir. Bunun fonunda müasir dövrdə həllini tapası yalnız bir əsas məsələ qalırdı: hüquqi və siyasi müstəvidə multikulturalizmin yerini müəyyən etmək. Və bunu ulu öndər Heydər Əliyev etdi. O, Azərbaycanın gələcək uğurlu inkişafı üçün dəqiq ideoloji hədəf seçdi və öz uzaqgörən, müdrik siyasəti ilə əsrlər boyu formalaşmış çoxmədəniyyətlik ənənəsini inkişaf etdirərək onu keyfiyyətə yeni mərhələyə qaldırdı. Bu mərhələ siyasi mərhələ idi. Əslində, ulu öndər Azərbaycan multikulturalizmin siyasi banisi oldu. Ulu öndər Heydər Əliyev bununla ilk növbədə multikulturalizm siyasi modelinin assimilyasiya və izolyasiya kimi digər mümkün siyasi modellərdən üstün olduğunu bütün dünyaya nümayiş etdirdi. “Azərbaycan əhalisinin çoxmilli tərkibi bizim sərvətimizdir, üstünlüyümüzdür. Biz bunu qiymətləndiririk və qoruyub saxlayacağıq” deyən ulu öndər bütün sonrakı siyasi fəaliyyətini bu sərvətin əbədi olması istiqamətinə yönəltdi. Azərbaycanın multikultural ənənələrinin dövlət tərəfindən qorunması işində ən vacib olanı ümummilli lider Heydər Əliyevin təşəbbüsü və göstərişi ilə bu məsələnin hüquqi sənədlərdə, o cümlədən Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında əks olunmasıdır. Azərbaycanda formalaşan yeni demokratik cəmiyyət müstəqil dövlət quruculuğunda fəal iştirak edir. Belə ki, multikulturalizm siyasətinin əsasını təşkil edən tolerantlıq (dözümlülük) prinsipi Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının bir sıra maddələrində aydın şəkildə təsbit edilmişdir. Bununla bağlı “Bərabərlik hüququ”, “Milli mənsubiyyət hüququ”, “Ana dilindən istifadə hüququ” və başqa maddələri göstərmək mümkündür. Ulu öndər haqlı olaraq multikulturalizm siyasətini ölkənin demokratik inkişafının tərkib hissəsi hesab edirdi. O, Azərbaycan ərazisində yaşayan milli azlıqların hüquq və azadlıqlarının, o cümlədən etnik-mədəni, dini dəyərlərinin qorunmasını demokratiyanın mühüm prinsipi olan əsas insan hüquq və azadlıqları

Heydər Əliyev və mədəniyyət siyasəti

kontekstində görürdü. Ulu Öndərin rəhbərliyi ilə, nəhayət ki, dönüşü olmayan demokratik inkişaf yoluna çıxmış Azərbaycan Respublikası, onun qeyd etdiyi kimi, “dinindən, dilindən, irqindən asılı olmayaraq Azərbaycanın bütün vətəndaşlarının eyni hüquqlara malik” olmalarını təmin etməli idi. Ulu Öndərin dediyi kimi, həqiqətən də “Azərbaycan onun ərazisində yaşayan bütün millət və xalqların ümumi vətənidir”. Bu sözlər bu gün də son dərəcə qiymətlidir.

Bu gün Azərbaycan öz multikulturalizm modelini dünyaya təqdim etməkdədir. Azərbaycanın bu sahədəki təcrübəsi kifayət qədər zəngindir və qədim tarixə malikdir. Klassiklərimizin əsərlərində, şifahi xalq ədəbiyyatında və s. kifayət qədər multikulturalizm dəyərlərinə dair misallar tapmaq olar. Azərbaycanda katolik kilsəsi, pravoslav kilsəsi, yəhudi sinaqoqu, məscidlər azad, sərbəst, təhlükəsiz, qarşılıqlı hörmət əsasında tolerantlıq şəraitində fəaliyyət göstərir. Təbii ki, bu mühiti dövlətin apardığı siyasət və xalqın unikal daxili birgəyaşayış normalarını, həyat tərzinə çevirməsi yaradıb. Tarixən müxtəlif etno-mədəni qrupların və dini konfessiyaların birgə yaşadığı məkan olan ölkəmizdə siyasi multikulturalizmin banisi ulu öndər Heydər Əliyevdir. Heydər Əliyev ikinci dəfə xalqın dəvəti ilə hakimiyyətə qayıdırdı, eyni zamanda ölkəmizdə mövcud olan bütün milli azlıqları vahid azərbaycançılıq ideologiyası ətrafında birləşdirdi.

Azərbaycan multikultural ölkədir. Dərin tarixi köklər üzərində olan və inkişaf edərək cəmiyyətin gündəlik həyat tərzinə çevrilmiş birgə yaşama Azərbaycanda dövlət siyasəti kimi multikulturalizmin ictimai əsasını təşkil edir.

Azərbaycan tarixən iki sivilizasiyanın qovuşuğunda yerləşib. Şərqi Qərblə birləşdirməklə qədim zamanlardan bu günə qədər özünü bütünlüklə nümayiş etdirən çoxmədəniyyətlik və tolerantlıq ənənələri burada formalaşmışdır.

Ölkəmizdə Azərbaycan xalqının multikultural ənənələrinin qorunması və inkişaf etdirilməsi sahəsində həyata keçirilən siyasi istiqamət yeni mərhələdə onun layiqli davamçısı Prezident İlham Əliyev tərəfindən uğurla inkişaf etdirilir. Multikulturalizm Azərbaycan Respublikasının dövlət siyasəti, xalqımızın həyat təzi kimi dəyərləndirən Prezident İlham Əliyev bu siyasətin həyata keçirilməsində BMT, ATOT, Avropa Şurası, Avropa İttifaqı, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı və digər nüfuzlu beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlığa xüsusi önəm verir. O, daima ölkəmizin bu təşkilatlar tərəfindən qəbul edilən milli azlıqların hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi ilə bağlı konvensiyalara qoşulmasının vacibliyini qeyd edir. Məhz bu siyasi xəttin nəticəsi kimi Azərbaycan Prezidentinin göstərişi ilə ölkəmizin 26 noyabr 2009-cu il tarixli qanunla “Mədəni özünüifadə formalarının müxtəlifliyinin qorunması və təşviqinə dair” YUNESKO Konvensiyasına qoşulmasını göstərmək olar. Azərbaycanın mədəni-siyasi yüksəlişində son dərəcə vacib məqamlardan biri isə Prezident İlham Əliyevin təşəbbüsü və iştirakı ilə 2011-ci ildən bəri mütəmadi olaraq Bakıda Beynəlxalq Humanitar Forumun keçirilməsidir. Artıq ənənəyə çevrilmiş bu forumun son açılışı zamanı etdiyi çıxışında Prezident İlham Əliyev multikulturalizmi “alternativi olmayan, gələcək inkişaf üçün ən məqbul variant” kimi dəyərləndirməklə təkcə Azərbaycanda deyil, müasir dünyada multikulturalizm meyillərinin gücləndirilməsinin vacibliyini xüsusi olaraq qeyd etmişdir. Belə bir siyasi kontekstdə Prezident İlham Əliyev 28 fevral 2014-cü il tarixli sərəncamı ilə Azərbaycan Respublikasının millətlərarası, multikulturalizm və dini məsələlər üzrə dövlət müşavirinin xidmətini yaratdı. Bu gün bu xidmət ölkənin ideoloji həyatının önəmli istiqamətlərini əlaqəli şəkildə öyrənən, obyektiv səbəbdən özünü göstərən müəyyən boşluqların doldurulmasını təmin edən vacib bir orqan kimi fəaliyyətini qurmaqdadır.

Prezident İlham Əliyevin multikulturalizm siyasətinin növbəti əhəmiyyətli addımı Bakı Beynəlxalq Multikulturalizm Mərkəzinin yaradılmasına dair 15 may 2014-cü il tarixində imzaladığı fərman oldu. Bu mərkəzin yaradılmasının əsas məqsədi ölkəmizdə əsrlər boyu formalaşmış tolerantlığın, etnik-mədəni, dini müxtəlifliyin qorunmasını və çiçəklənməsini təmin etmək, habelə Azərbaycanı dünyada multikulturalizm mərkəzi kimi tanıtmaq və mövcud multikultural modellərini tədqiq və təşviq etməkdir. Bu gün Azərbaycan multikultural ənənələrinin qorunub saxlanması, təbliği ilə bağlı Heydər Əliyev Fondu olduqca əhəmiyyətli, möhtəşəm layihələr həyata keçirir. Fondun prezidenti, YUNESKO və ISESCO-nun xoşməramlı səfiri, Milli Məclisin deputatı, Azərbaycan Respublikasının birinci Vitse Prezidenti Mehriban xanım Əliyevanın təşəbbüsü ilə

Heydər Əliyev və mədəniyyət siyasəti

keçirilən “Mədəniyyətlərarası dialoqda qadınların rolunun genişləndirilməsi”, “Qloballaşma şəraitində mədəniyyətlərin rolu”, “Çoxmədəniyyətli dünyada sülh şəraitində birgə yaşama”, “Azərbaycan – tolerantlıq məkanı” layihələrini xüsusi qeyd etmək olar.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin 11 yanvar 2016-cı il tarixli sərəncamı ilə 2016-cı il ölkəmizdə “Multikulturalizm ili” elan edilmişdir. O, Nazirlər Kabinetinin iclasındakı nitqində qeyd etmişdir ki, “...bir çox siyasətçilər multikulturalizmin dağıldığını iddia etsələr də, haradasa, bir yerdə multikulturalizm çökmüş ola bilər, ancaq o Azərbaycanda yaşayır, bu tendensiya, bu fikirlər daha da güclənir, getdikcə daha çox ictimai dəstək qazanır. Biz bu yolla gedəcəyik” Azərbaycan xalqı birgəyaşayış təcrübəsi və həyat tərzini sübut edir ki, multikulturalizm yaşayır və onun gələcəyi də vardır.

Ədəbiyyat siyahısı:

1. Mehdiyev R. “Azərbaycançılıq – milli ideologiyamızın kamil nümunəsi”. / “Azərbaycan” qəz., 7 noyabr 2007.
2. Niftiyev N. Azərbaycanda birgəyaşayış və multikulturalizm. Bakı, 2015.
3. Əliyev V. Ümummilli lider Heydər Əliyevin milli siyasətində multikulturalizm faktoru – XXI əsrdə Azərbaycanı sivilizasiyalararası dialoq mərkəzinə aparan yol. // “Heydər Əliyev və multikultural dəyərlər” mövzusunda keçirilən konfransın materialları, Bakı, Azərnews, 2016.
4. Prezident İlham Əliyevin BMT Sivilizasiyalar Alyansının 7-ci Qlobal Forumunda çıxışı/www.president.az
5. Prezident İlham Əliyevin IV Bakı Beynəlxalq Humanitar Forumunun rəsmi açılış mərasimində İlham Əliyevin nitqi.
6. Prezident İlham Əliyevin V Bakı Beynəlxalq Humanitar Forumunda çıxışı/www.president.az
7. Mehdiyev R. “Multikulturalizmə giriş”, Bakı – 2019.

Solmaz Aliyeva

NATIONAL LEADER HAYDER ALIYEV IS A POLITICAL FOUNDER OF AZERBAIJAN MULTICULTURALISM

Summary: Multiculturalism under the leadership of the national leader Heydar Aliyev, is a set of values that have been formed in Azerbaijan for centuries, and at the same time does not go beyond the social-artistic, psychological-spiritual level, had a rather unsystematic nature, especially in the years when the Soviet ideology dominated. Today, Azerbaijan is presenting its model of multiculturalism to the world. Azerbaijan's experience in this field is quite rich and has an ancient history. The founder of political multiculturalism in our country, which is historically a place where different ethnocultural groups and religious denominations live together, is Great Leader Heydar Aliyev. Heydar Aliyev, after returning to power for the second time at the invitation of the people, not only saved Azerbaijan from the civil war but also united all the national minorities in our country around the single ideology of Azerbaijaniism.

Key words: Multiculturalism, humanism, tolerance, multiculturalism, religion, traditional